

FOKUS

SPRÅKLYDSANGER MED OPPGAVER

FOKUS A BOKSTAVLYDER

LESEKURS A LØKKESKRIFT

Toril Karstad

Ø-LYD-VERS: SANG NR. 21

Tekst og melodi: Toril Karstad, komp og opptak: Øyvind Åge Berg,
vokal: Frøydis Haugen VGS. 1/ sørlandsuttale: Elisabeth Hognestad 6.kl., illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 10. kl.

Bjørnar hørte øresus med Ørnulfs største østers her.

Ørnulf øste sølevann med Østers nummer førti der.

Jørn så ørnen ta ørret. Bjørnar sa:

«For en ønskedrøm!» mens Ørnulf la på svøm.

OPPGAVE 1: HØR PÅ OPPTAKET, OG PRØV Å LÆRE VISA.

OPPGAVE 2: SETT RING RUNDT HVER Ø, OG SI LYDEN Ø.

OPPGAVE 3: SETT RING RUNDT HVER Ø, OG SI LYDEN Ø.

OPPGAVE 4: LES HELE TEKSTEN HVIS DU KAN.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, FEIT O HAR Å-LYD,
FEIT U HAR O-LYD, INNRAMMET RT/FEIT T ER ʈ-LYD, INNRAMMET RN ER ɳ-LYD, INNRAMMET RS ER ʃ-LYD.

Fokus er delvis utviklet ved hjelp av midler fra Extra-stiftelsen (nå Stiftelsen Dam).

Forsidebildet er tegnet av Melissa Adèle Popkema.

Heftet kan kombineres med Skjelfjords lesebok og Tømtes løkkeskriftmateriell.

OPPGAVE 5: FINN LYDEN Ø SKREVET MED SYMBOLET Ø.
SI LYDEN MENS DU SETTER RING RUNDT SYMBOLET Ø.

h v j o ø æ o v a ø b p d t s u b ø r å v l f r m v ø b y s r t
o m ø l ø i a v ø n j p l j g å ø h i æ j r a b e å y e r b p d i
ø å ø u i f o m ø e s o ø e h m f ø l g p e ø b å ø i v d ø p
t p s g æ ø j å h l v s y m g ø m y g y b d m ø l g a f u p r
n j ø a o ø l t p u a d t o æ o e v ø n v å æ d ø t ø i e m j
ø i n v s m ø r j f ø i b t ø l f i å p j ø s u i a r d g b j ø r æ
a m y s t ø l ø j u e l ø v ø f å p l i t v n ø u å j ø h o n y a
i y n p y ø f æ h v ø d j a ø i p s b ø b k g r s e u t å v y m

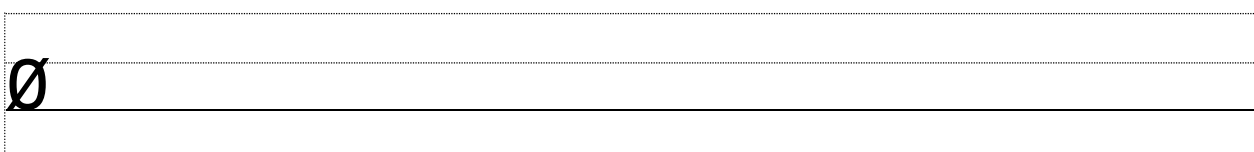
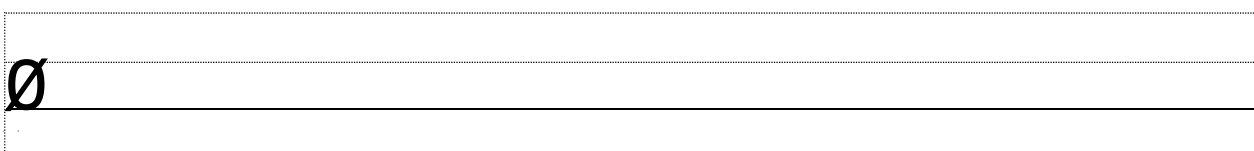
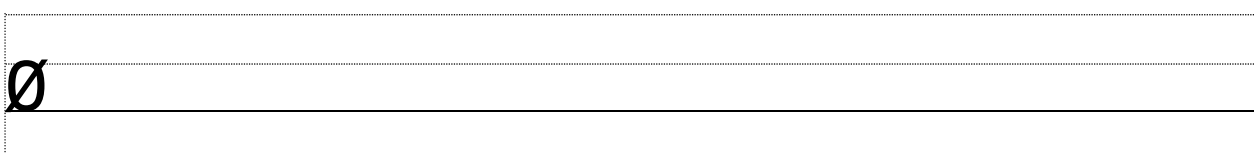
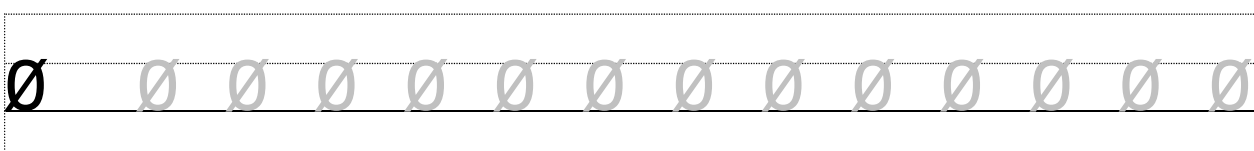
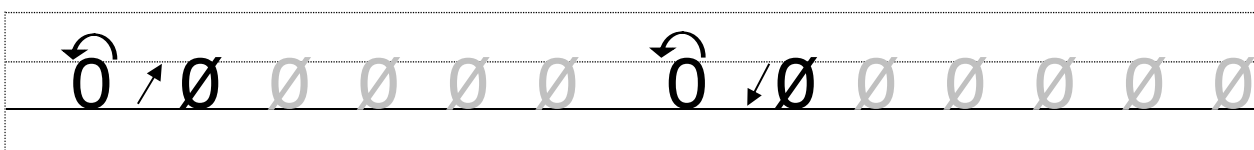

John Edward Gray, John James Audubon, Elizabeth Gould & Charles Dessalines, Rawpixel.com

OPPGAVE 6B: SKRIV TRYKKBOKSTAVEN. SI BESKJEDE_N TIL DEG SELV MENS DU SKRIVER.

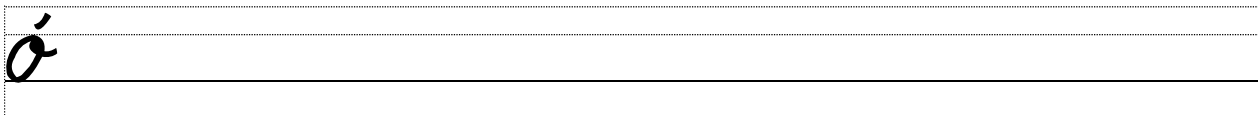
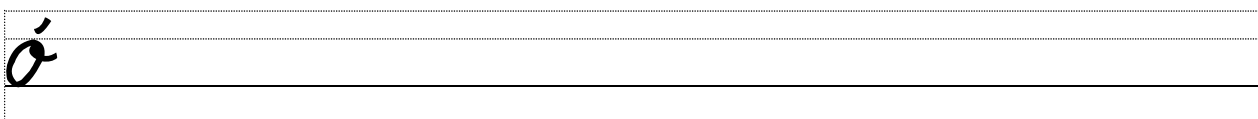
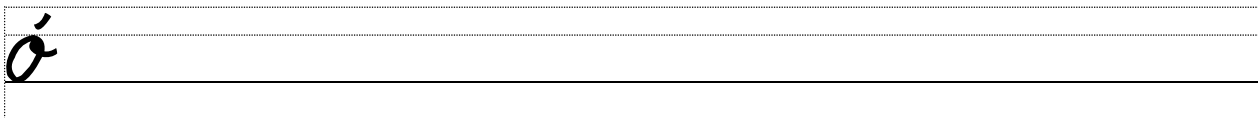
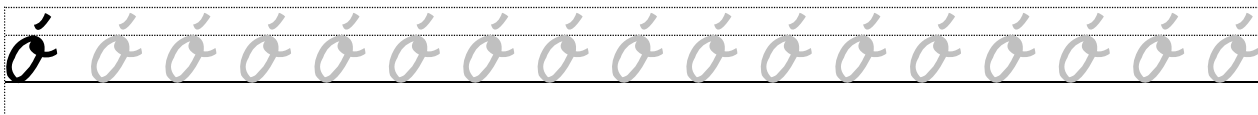
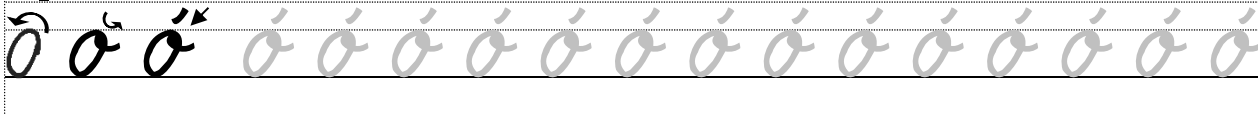
Høyre: RUND FORM, SKRÅTT OPP MOT HØYRE

Venstre: RUND FORM, SKRÅTT NED MOT VENSTRE

OPPGAVE 7A: SKRIV LØKKEBOKSTAVEN. SI BESKJEDEN TIL DEG SELV MENS DU SKRIVER.
HUSK Å SKRIVE ORD MED Ø FERDIG FØR DU SETTER STREK.

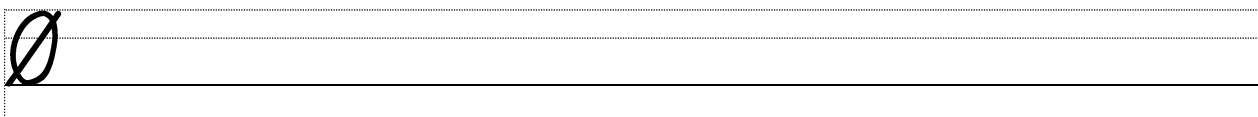
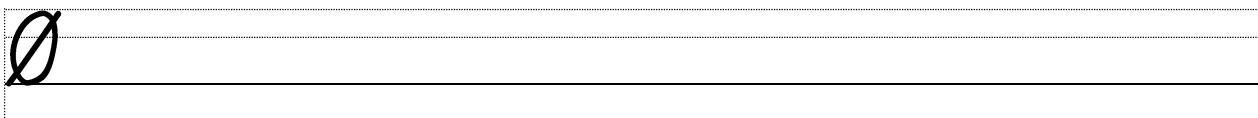
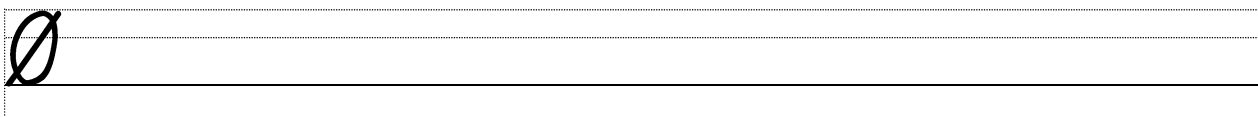
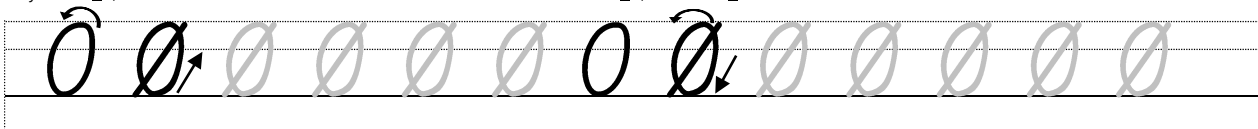
RUNDT, BØY, VENT, STREK

OPPGAVE 7B: SKRIV LØKKEBOKSTAVEN. SI BESKJEDEN TIL DEG SELV MENS DU SKRIVER.

Høyre: RUNDT, SKRÅTT OPP

Venstre: RUNDT, SKRÅTT NED

OPPGAVE 8A: LES VANLIGE ORD SEKS GANGER.

1

sytti
sytten

2

der
gjøre

3

før
møte

4 KORT Ø

større
følge

5 KORT Ø

støtte
nødvendig

NB: ORDENE «SØTTEN» OG «SØTTI» HAR Ø-LYD MED Y: SYTTEN OG SYTTI.

OPPGAVE 8B: LES OG LEGG LANG Ø-ORD MED BOKSTAVKORT.

1

før
møte
ør
dør
sør
døv

2

løs
nød
søt
tøv
søl
tøt

3

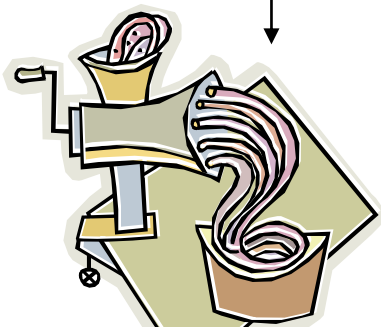
å dø
døl
føle
nøs
røre
løv

4

døse
mør
røve
nøle
øse
møne

5

løve
søle
tøve
høne
føde
føre

KJØTTDEIGEN TØT UT AV KVERNA.

OPPGAVE 8C: LES OG LEGG LANG Ø-ORD MED BOKSTAVKORT.

1

øve
høre
øre
røver
humør

2

døden
øvelse
utføre
rørende
følelse

3

snø
støv
smøre
frø
strø

4

stø
ustø
trø
støt
fløt

5

snøre
støte
fløte
drøv
frisør

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, FEIT Y HAR Ø-LYD.

OPPGAVE 8D: LES OG LEGG KORT Ø-ORD MED BOKSTAVKORT.

1 øm søm søtt lønn sønn nøff tømme	2 tøff dødd rømme tønne dømme tøffel løsne	3 røtter lønne tørre tør noe er tørr nøtter rønne	4 føtter mølle drøm drømme drøvel drønn drønne	5 trøst trøtt trønder snørr trøste svømme trødd
---	---	--	---	--

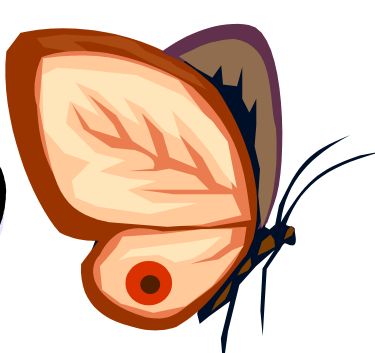

Fred Goldstein, Dreamstime.com

OPPGAVE 8E: LES OG LEGG KORT Ø-ORD MED BOKSTAVKORT.

1 løfte rødme søster høst døtre	2 øst sørøst røst å høste nøste	3 sørøst sørvest høvel mønster møll	4 søvn større støtt stønn stønne	5 støvel støvler støtte strøm strømme
--	--	--	---	--

OPPGAVE 8F: LES ORD MED STUM BOKSTAV.

1 rø <u>d</u> dø <u>d</u> stø <u>d</u> ig	2 nø <u>d</u> ig unø <u>d</u> ig søst <u>e</u> ra	3 KORT Ø fø <u>d</u> t nyfø <u>d</u> t fø <u>d</u> te	4 KORT Ø fø <u>l</u> ge dø <u>d</u> t søvn <u>i</u> g	5 KORT Ø nø <u>d</u> t til sønnavin <u>d</u> nødv <u>e</u> ndig
--	--	--	--	--

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD

OPPGAVE 9A: LES RIM MED LANG Ø-LYD.
SETT PRIKK UNDER VOKALER. DEL TEKSTEN I STAVELSER.

Sølve rimer: før – ør – sør – dør – hør – frisør

Tørris rimer: røre – føre – møre – øre – snøre

Vi rimer: øve – røve – døve – tøve – løve – støve

Tønnes rimer: løs – nøs – døs – øs – frøs

Sølvi rimer: søler – nøler – føler – setesdøler

Synnøve rimer: søte – møte – støte – fløte

OPPGAVE 9B: LES RIM MED KORT Ø-LYD.
SETT PRIKK UNDER VOKALER. DEL TEKSTEN I STAVELSER.

Vi rimer: øst – røst – høst – nøst – trøst

Synnøve rimer: søtt – trøtt – nøtt – støtt – trøtt

Øli rimer: føttene – nøttene – røttene – støttene

Sølv rimer: søster – nøster – høster – trøster

De rimer: sønner – tønner – lønner – stønner

Sølvi rimer: tøm – røm – døm – drøm – strøm

Tørris er setesdøl. Han lever sørøst i Setesdal. Tørris er en eldre mann. Han er født for nittifem år siden.

Tørris er oldefar til Synnøve. Nå følger han Synnøve til frisøren.

Mens frisøren

Benedicte Samira Popkema, 8.kf. & Esther Suzanne Bråthén, 7.kf.

friserer, vil Synnøve høre om livet hans før i tida. Tørris føler det som en ære. Han deler villig om livet sitt med henne:

Mora til Tørris fødte ham i stua, siden det var snøføre. Veien til fødestua var snødd ned. Mora til Tørris stønnet og strevde. Så var en rød, liten setesdøl født.

Baby: Mikhela M Greiner, 10.kf. & Esther S. Bråthén, 7.kf.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD, INNRAMMET EI ER EI-DIFTONG.

OPPGAVE 10B: LES HISTORIEN, DEL 2.

I det samme lød den
søte røsten til sønnen.
Mora hadde drømt om
å høre den nyfødte.
Hun følte
seg trøtt og lettet.

Benedicte Samira Popkema, 8.kf. & Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

Svære tårer løsnet og rant i strie strømmer.

Farmor løsnet sønnesønnen fra navle-
snora. Så løftet hun ham etter føttene og la

Benedicte Samira Popkema, 8.kf. & Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

ham inntil mora. Mora
trøstet ham, og da nøs
han. Han var den søteste
nyfødte mora hadde sett.
Hun ammet ham før de
falt i søvn.

Etter søvnen
stelte mor Tørris.
«Det lønner seg å
stelle fint med
nyfødte sønner og
døtre!» sa farmor.

Baby: Mikhela M Greiner, 10.kf. & Esther S. Bråthen, 7.kf.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD, INNRAMMET EG ER EI-DIFTONG.

OPPGAVE 10C: LES HISTORIEN, DEL 3.

Mikhiela M Greiner, 8.kf. & Esther S. Bråthen, 7.kf.

Da Tørris var fem år,
fødte mora ei datter.

Mikhiela Greiner, 8.kf. & Esther Bråthen, 7.kf.

Søstera til Tørris het Sølvi.
Hun var støtt i strålende
humør. Latteren satt løst
hos det lille, søte nøstet.

Før hun var ett år, stavret Sølvi av sted
uten støtte. Men føttene var ennå litt ustøe.
Sølvi

øste søle
og tømte
den i
løvet ved
staldøra.
Mora
syntes
det var
rørende
og søtt.

Benedicte Samira Popkema, 8.kf. & Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD.

Tørris var større og hadde støtt mye nødvendig å drive med. Han løsnet ofte hesten for å følge den til elva. Tørris var også

nødt til å snøre støvlene til søstera. Han strødde frø til hønene seint og tidlig.

Tørris matet svinene, som snøftet og sa nøff.

Mikfiela M Greiner, 10.kf. & Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

Han feide støv til han var støl og øm.

Mikfiela M Greiner, 10.kf. & Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

Tørris løsnet ofte døde møll fra manen til hesten. Han ryddet også tømmene, og han nøstet sammen snørene til far.

Ragnhild Haakenstad, 6.kf. & Helena Værnes

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD, INNRAMMET EG/EI ER EI-DIFTONG.

OPPGAVE 10E: LES HISTORIEN, DEL 5.

Benedicte Samira Popkema, 8.kf.
Esther Suzanne Bråthen, 7.kf.

Før han var åtte år,
høvlet Tørris fine
smørfat med
høvlen. Han
formet også flotte
øser. Og han

Benedicte Samira Popkema, 8.kf.
Abigail Værnes, 4.kf.

hamret så det drønnet fra låven. Han var en
dreven tømmer.

Tørris var ofte
nødt til å samle tørre
røtter til ved. Han
hentet smør, fløte og
rømme fra setra. Dessuten hentet han nymalt
mel fra mølla.

Andreas Karstad, 6.kf.
Abigail Værnes, 4.kf.

Mikhiela Greiner, 10.kf. Abigail Værnes, 4.kf.

Når far fløtte
tømmer, møtte
Tørris ham med
mat. Tørris hentet
mat fra tønnene
og fra hyllene under mønet.
Han høstet nøtter og samlet
sammen løv om høsten også.

Torstein Martinsen, 7.kf.

Elise Isaksen, 2.kf. Abigail Værnes, 4.kf.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD,
FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD.

OPPGAVE 10F: LES HISTORIEN, DEL 6.

Mikhiela Maizel Greiner, 8.kf. & Abigail Værnes, 4.kf.

Tørris var nødt til å sy nye sømmer i støvlene sine selv. Han sydde også søte tøfler til Sølvi, uten noe mønster. Og om våren måtte han følge husdyra til setra.

Tørris drog ofte med mat til en fattig familie som led nød. Mora var døv, og mannen hennes var død. Lønna til

Abigail Værnes, 4.kf.

Melissa Adèle Popkema, 6.kf. & Abigail Værnes, 4.kf.

Melissa Adèle Popkema, 6.kf. & Abigail Værnes, 4.kf.

sønnene var lita. Huset var ei elendig rønne.

Tørris nøt disse turene, for den trøtte mora følte seg alltid trøstet.

Tørris var veldig høflig.

Når han møtte fram, og når han drog, hilste han høflig i døra.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ/I-LYD, INNRAMMET EI ER EI-DIFTONG.

OPPGAVE 10G: LES HISTORIEN, DEL 7.

Celine Bastberget, 6.kf. L. Abigail Værnes, 4.kf.

Før han var åtte år, ville Tørris lære seg å ri. Han salte hesten og øvde og øvde. Til sist var han stadig i salen.

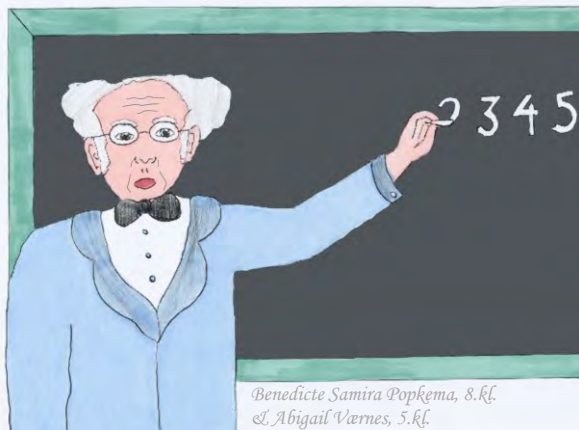
Celine Bastberget, 6.kf.

L. Abigail Værnes, 4.kf.

Tørris var følsom og redd for vann. Han ville nødig få hodet under. Derfor nølte han med å lære seg å svømme. Men Tørris var en veldig tøff fyr. Han øvde, selv om han følte seg redd. Før han var ti år, var Tørris sannelig en dreven svømmer.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, INNRAMMET EG ER EI-DIFTONG.

OPPGAVE 10H: LES HISTORIEN, DEL 8.

Tørris var støtt seint ute til lærerens timer. Han hadde så mye å utføre. Læreren sa han måtte møte opp før. Det var

nødvendig å lære å lese. Troslære og historie måtte også øves inn.

Tørris var enig. Og han utdannet seg til lærer selv. Siden underviste han søte små til han var sytti år.

«Sånn var livet før i tida, lille Snøhvit», sier Tørris følsomt. Han smiler til

Synnøve. Tørris løfter henne ned fra stolen hos frisøren. Så rusler de to setesdølene av sted i sønnavingen.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD,
FEIT E HAR Æ/I-LYD, INNRAMMET EG/EI ER EI, FEIT Y HAR Ø-LYD.

OPPGAVE 11: DEL OPP I ORD MED LODDRETTE LINJER.

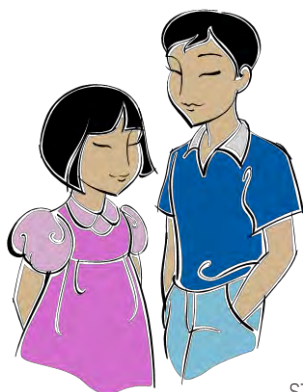
De|rimer|øverøvedøvetøveløvestøve
Sølvirimerførørsørdørhørfrisør
Synnøverimersøtemøtestøtefløte
Tørrisrimerrøreføremøreøresnøre
Sølverimersølernølerfølerssetesdøler
Tønnesrimerdømøsnøtøfrødødrød

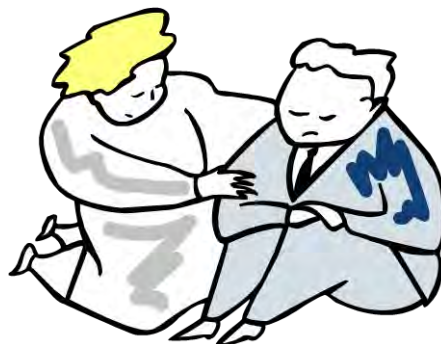
Alexandre Chatton

Virimersønnertønnerlønnerstønner
Synnøverimersøtttrøttstøtttrøtt
Sølvirimertømrdømdrømstrøm
Derimerføttenenøttenerøttene støttene
Ølirimerømsømdømtømdrømsvøm
Sølverimersøsterhøsternøstertrøster

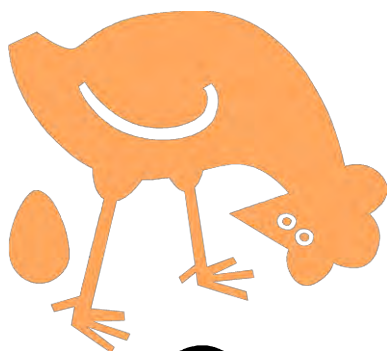

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD

OPPGAVE 12: SETT STREK FRA ORD TIL BILDE.

øre

søm

øser

høst

høne

nøste

røre

frisør

løve

støvler

OPPGAVE 13: LØS REBUSEN. BYTT UT TALESYMBOLER OG STORE BOKSTAVER MED SMÅ BOKSTAVER. LES SETNINGEN.

NB: DER DET ER TO RUTER UNDER TALESYMBOLET, SKAL DET VÆRE DOBBEL KONSONANT. ALLE SETNINGER OG NAVN SKAL STARTE MED STOR BOKSTAV. SETT RIKTIG TEGN TIL SLUTT.

1 STOR!

	A		I	E			E		E		I		U		O.

2 STUM T

	Å		Y		E		A		E		I		A		E	
					t											

3 STUM T

	Å		Y		E		A		E		I		A		E	
					t											

4

	A		I	U		A		E			O		E		A	

5 STUM T

	E		Å		U	E			I		I		O		E	
																t

6 STUM T

	A		I	U		Y		E			U	E		E		E
																t

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD.

OPPGAVE 14A: SKRIV LANG Ø-ORD I LØKKESKRIFT.

før

før

møte

møte

høne

høne

sør

sør

løs

løs

nød

nød

OPPGAVE 14B: SKRIV LANG Ø-ORD I LØKKESKRIFT.

døde

døde

føde

føde

røre

røre

døra

døra

øse

øse

løve

løve

OPPGAVE 15: LES OPPGAVE 10 OG STREK UNDER NØKKELOD:

15A: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10A, OG STREK UNDER DEM.

Tørris
frisøren

setesdøl
livet sitt

nittifem
i stua

Synnøve
snøføre

15B: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10B, OG STREK UNDER DEM.

røsten
navlesnora

nyfødte
føttene

lettet
trøstet

tårer
ammet

15C: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10C, OG STREK UNDER DEM.

fem år
ustøe

datter
søle

Sølvi
tømte

humør
søtt

15D: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10D, OG STREK UNDER DEM.

Tørris
frø

løsnet
svinene

hesten
feide

strødde
møll

15E: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10E, OG STREK UNDER DEM.

åtte
røtter
fløtte

høvlet
smør
tømmer

smørfat
setra
tønnene

øser
mølla
nøtter

15F: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10F, OG STREK UNDER DEM.

sømmer
setra
rønne

støvlene
fattig
trøstet

tøfler
døv
høflig

våren
Lønna
hilste

15G: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10G, OG STREK UNDER DEM.

åtte år
vann

ri
hodet

øvde
tøff

stødig
ti år

15H: FINN IGJEN NØKKELODENE I TEKST 10H, OG STREK UNDER DEM.

seint
enig

lærerens
utdannet

nødvendig
sytti

lese
sønnavinden

OPPGAVE16: SE PÅ NØKKELODENE OG FORTELL HISTORIEN.

LES ORDENE OVENFOR FRA VENSTRE MOT HØYRE, ELLER SE PÅ NØKKELODENE I TEKSTEN 10A-H. SI HELE HISTORIEN TIL EN VOKSEN, EN VENN, ELLER DEG SELV! HUSKET DU MASSE?

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT O HAR Å-LYD, FEIT Y HAR Ø-LYD, INNRAMMET EG/EI/ØY ER DIFTONG.

OPPGAVE 17: KLIPP UT EN SETNING, DEL OPP I ORD OG PUSLE.
KLIPP I BOKSTAVER OG PUSLE SAMMEN. LES DET DU HAR SKREVET.

Bjørnar hørte
øresus med
Ørnulfs største
østers her.
Ørnulf
øste sølevann
med østers
nummer
førti der.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, FEIT O HAR Å-LYD,
FEIT U HAR O-LYD, INNRAMMET RT/FEIT T ER ʈ-LYD, INNRAMMET RN ER ŋ-LYD, INNRAMMET RS ER ʃ-LYD.

Jørn så ørnen
ta ørret.

Bjørnar
sa: «For en
ønskedrøm!»
mens Ørnulf
la på svøm.

FEIT O HAR Å-LYD, INNRAMMET RN ER η-LYD.

OPPGAVE 18: STAVELSESEDELING
SETT PRIKK UNDER VOKALENE: A, E, I, O, U, Y, Æ, Ø, Å.
TEGN EN BUE FOR HVER STAVELSE.

Bjørnar hørte øresus
med Ørnulfs største østers
her. Ørnulf øste sølevann
med østers nummer førti
der. Jørn så ørnen ta ørret.
Bjørnar sa: «For en
ønskedrøm!» mens Ørnulf
la på svøm.

EKSTRAOPPGAVE 1: DEL OPP ORDENE I SANGEN MED LINJER.

BJØRNAR|HØRTE|ØRESUSMED
ØRNULFSSTØRSTEØSTERSHER.
ØRNULFØSTESØLEVANNMED
ØSTERSNUMMERFØRTIDER.
JØRNSÅØRNENTAØRRET.
BJØRNARSA:
«FORENØNSKEDRØM!»
MENSØRNULFLAPÅSVØM.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD, FEIT O HAR Å-LYD,
FEIT U HAR O-LYD, INNRAMMET RT/FEIT T ER t-LYD, INNRAMMET RN ER r-LYD, INNRAMMET RS ER s-LYD.

BOKSTAVEN Ø-VERS: CD NR 31

MELODI: KUA MI, JEG TAKKER DEG

Tekst: Toril Karstad, mel.: Peter Andreas Jensen, komp og opptak: Øyvind Åge Berg,
vokal: Andrea Knudsen 4. kl., illustrasjon: Lydia Madeleine Popkema 10. kl.

KUA SIER MØ. FORSTÅ:
Ø ER RUND MED STREK PÅ SKRÅ.
ØRET DITT KAN HØRE Ø.
KJØR I KØ! LØP LØPSK! SI: «BØ!»

Kua sier mø. Forstå:
Ø er rund med strek på skrå.
Øret ditt kan høre ø.
Kjør i kø! Løp løpsk! Si: «Bø!»

OPPGAVE 19: LYTT TIL CD-EN, OG PRØV Å LÆRE VISA.

OPPGAVE 20: SETT RING RUNDT HVER Ø, OG SI LYDEN Ø.

OPPGAVE 21: SETT RING RUNDT HVER ø, OG SI LYDEN Ø.

OPPGAVE 22: LES HELE TEKSTEN HVIS DU KAN.

STREK UNDER STUM BOKSTAV = MINUS LYD, FEIT E HAR Æ-LYD,
FEIT O HAR Å-LYD, INNRAMMET RS ER F-LYD, INNRAMMET KJ ER G-LYD.

OPPGAVE 23: SKRIV KORT Ø-ORD I LØKKESKRIFT.

søtt

søtt

tørre

tørre

lønn

lønn

møll

møll

tøff

tøff

høvel

høvel

sønn

sønn

høst

høst

dødd

dødd

løfte

løfte

nøtter

nøtter

søster

søster

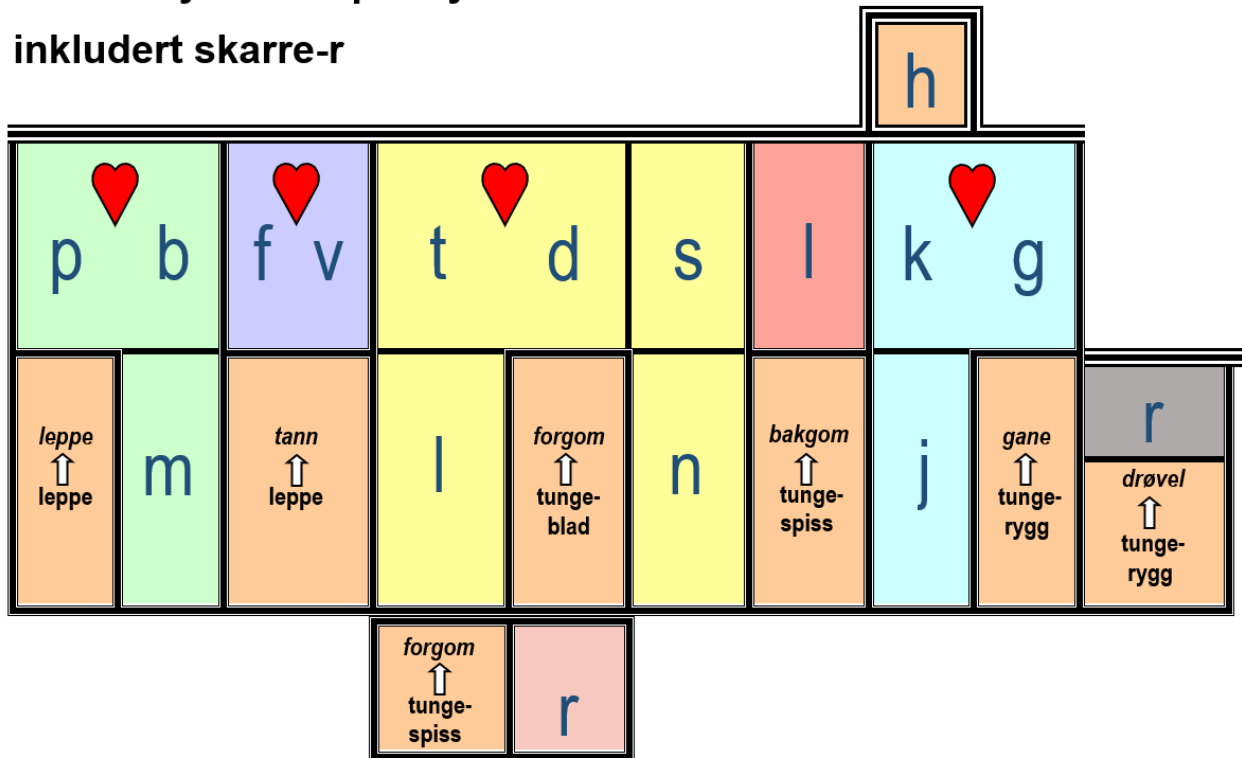
Amanda Almira Newton, Bertha Heiges & U. S. Department of Agriculture Rawpixel.com

Ernest Nister, Rawpixel.com

Bokstavlydenes språklydhus

inkludert skarre-r

Vokaler: a e i o u y æ ø å

Diftonger: ei au øy ai

FOKUS © Toril Karstad Kreativ Læring

Hjerte symboliserer stemt/ustemt-par. Døra angir artikulasjonssted, der nedre artikulatur er aktiv og derfor nevnes først (leppe mot tann).

